

STAATSCOMMISSIE VOOR DE ZAKEN VAN DE ERDIENSTEN.

Notulen van de tweede vergadering, op Maandag 21 April 1947, des ochtends te elf ure in het Ministerie van Financiën.

Aanwezig zijn de volgende leden:

Mr. H.L. s'Jacob, Voorzitter,
Prof. Mr. F. de Vries,
Mr. Dr. J.J. Loeff,
Prof. Dr. P.P. van Berkum,
Mr. Dr. J. Donner,
Mr. F.H. Westerouen van Meeteren,
Ds. H.J.P. Vesseldijk (die voor deze vergadering
Dr. H.K.B. Gravemeljer vervangt).
J. Bakker
en de Secretaris Ir. K. Hotke.

De Voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom.

Vervolgens worden de notulen der eerste vergadering, zonder verwijzing en onder dank aan de steiler, goedgekeurd.

De Voorzitter stelt dan aan de orde de brief van de minister van Financiën, d.d. 1 Maart 1947, Generale Thesaurie, afdeling Ambtenarenzaken en Erediensten, No. 48, betreffende het verlenen van de gewone voordelen aan predikanten in algemene dienst.

De Heer Bakker vraagt het woerd en wijst in dit verband op de figuur van predikanten, die tijdelijk van hun standplaats afwezig zijn, ten einde als geestelijk verzorger in Indië werkzaam te zijn, onder suspeition van de Protestantse kerk aldaar. Genoemde predikant vertegenwoordigt enige punten van overeenkomst met de predikanten in algemene dienst; een belangrijk verschil is echter, dat bij laatstgenoemde vraag zich voordoet of de gewone voordelen voorleend moeten worden, terwijl bij de z.g. uitgeloede predikanten slechts sprake is van el dan niet bestendigen der voordelen.

Prof. de Vries markt op, dat het wellicht een beweeling verdient verstaunt ö van de agenda - de tot de voorzitter gericht brief van de Heer Bekker, d.d. 14 December 1946, met de daarbij overgelegde "vragen" - te behandelen, aangezien daarin de kwestie van de gewone voordelen ten principie gesteld en behandeld wordt. Toch zal hij gerna vernoem wachten op de huidige praktijk terzake staunt.

De voorzitter erkent de juistheid van dit standpunkt, maar geeft er niettemin de voorkeur aan zich voorlopig te beperken tot de predikanten in algemene dienst, aangezien de Minister van Financiën speciaal over dit punt het advies der Commissie gevraagd heeft.

Prof. de Vries kan zich hiernamaals verontigen. In betrekking tot de leger- en vlootpredikanten, die berroepen worden bij de classis Amsterdam, geeft hij zijn mening te kunnen, dat het hier betreft een kwestie

-v-n-

van intern kerkrecht, waar de Staat niet mee van doen heeft.

Mr. Donner wijst er op, dat de protestantse leger- en vlootpredikanten - anders dan de Rooms-Katholieken - belast zijn met de geestelijke verzorging van alle Protestanten, ongeacht het kerkgenootschap, waarin zij behoren; dezelfde figuur ontmoet men bij de gevangenispredikanten.

De Heer Bakker wijst er op, dat een groot belang voor het verlenen van de gewone voordelen aan leger- en vlootpredikanten is het Rooms-Katholieke consciëncereglement van 5 feb 1938, dat een priester in deze functie het genot van pensioen implicite ontzegt.

Mr. Donner vraagt of de leger- en vlootpredikanten als zodanig recht hebben op pensioen th. l. st. v. het Ministerie van Oorlog, resp. Marine.

De Voorzitter berichtwoerdt deze vragen ontknoping.

Essooldijk merkt op, dat men moet onderscheiden tussen leger- en vlootpredikanten in vast dienst en dochzen din, al dan niet als reserve-veldprediker, niet in een vaste verhouding tot het Rijk staan. Aarstgenoemde zijn financieel gehuwd los van de kerk en staan gelijk met de broeckofficieren, levensgenoemden echter hebben, wat hun pensioen als leger- en vlootpredikant betreft, van het kijk niets te verwachten.

Mr. Donner vraagt zich af waar de verlening van het recht op de gewone voordelen aan predikanten op nieuw gevasteerde standplaatsen en dus ook aan leger- en vlootpredikanten eigenlijk op steunt. Hij geeft als zijn mening te kennen, dat eigenlijk het Ministerie van Oorlog, resp. Marine de financiële consequenties zou moeten dragen van het feit, dat de leger- en vlootpredikanten zich vrijwillig onttrekken aan het gewone gemeentewerk.

Prof. de Vries dringt aan op een opportunitetsbeslissing, met dien voorstande, dat met betrekking tot de leger- en vlootpredikanten een bepaalde gedragslijn aan de Minister van Financiën geadviseerd wordt, zonder dat dit echter, noch voor de Kerk, noch voor de Staat, een vooruitlopen zal mogen betekenen op de t.z.t. te nemen beslissing met betrekking tot het verlenen van de gewone voordelen in het algemeen.

Mr. Donner stelt voor met betrekking tot het verlenen der gewone voordelen de z.g. bevrizingsmethode toe te passen, totdat terzake een principiële uitspraak der Commissie verkregen zal zijn, aangezien z.i. het verlenen dozer voordelen aan predikanten zonder rijksreactie niet op het grondwetsartikel steunt.

De Heer Bakker onderschrijft dit laatste; de gewone voordelen werden in 1815 zeker niet algemeen verleend.

Mr. Donner vraagt dan hoe eigenlijk het pensioen van een predikant is samengesteld.

Prof. de Vries doelt mede, dat het pensioen bestaat uit drie delen: a. het rijksemeritaatspensioen (minimum f. 600,- na 40 dienstjaren); b. een aanvulling tot f. 1.500,- uit de z.g. aanvullingskas; c. een bijdrage van f. 1.500,- uit het pensioenfonds (dit fonds is ingericht op verzekeringsbasis).

Het minimum emeritaatspensioen na 40 dienstjaren bedraagt dus f. 3.000---. Verval van dienstjaren komt

dus niet ten laste van de betrekken predikant, maar van de aanvullingskass.

Mr. Donner constateert, dat dit dus een zuiver kerkelijke kwestie is.

Mr. Westerouw van Haerderen moet t. wisten, dat een pensioenreglement voor predikanten bestaat van ongeveer 1865.

De Heer Bakker ontkennt dit ten stelligste.

Mr. Looff vraagt wat verstand moet worden onder "predikanten in het buitenland" die in dit verband ook genoemd zijn.

Mr. Wesseldijk antwoordt, dat hier gedoeld wordt op twee Ned. Hervormde predikanten die werkzaam zijn in Zwitserland.

Prof. de Vries wijst er op dat de predikanten in algemene dienst gezien moeten worden als "speciaalisten", die tot taak hebben in grote gemeenten hun collega's te ontlasten van bepaalde werkzaamheden (jeugdwerk, bidden, gemeente, enz.).

De Heer Bakker geeft als zijn mening te kennen dat eindelijk het jeugdwerk gewone zielzorg is.

Mr. Donner memoreert, dat het terrein waarover de Nederlandse Hervormde Kerk in de laatste jaren heeft beschikt heeft uitgestrekt wel sterk uitgebred is, zie bijvoorbeeld de radio-predikant en de predikant-journalist.

Prof. de Vries wijst naar eenleiding van latst genoemde op de wijselijkheid, ja de noodzaak om enige orde te scheppen in de vorm van publicaties, die direct of indirect van de Nederlandse Hervormde Kerk of een hervormdenstellingen delen uitgaan.

De Heer Bakker vraagt Prof. de Vries of hij de veronderstelde aanstreek van deze predikanten zou willen baseren op het 1e lid van het Grondwetsartikel.

Prof. de Vries beantwoordt deze vraag bevestigend; predikanten in algemene dienst staan volgens sprekers mening op een lijn met predikanten op gewone standplaatsen.

De Heer Bakker leest in dit verband voor de artikelen 1 en 4 van het Rooms-Katholieke pensioenreglement, dat zijn verschillende van de Ned. Hervormde predikanten in algemene dienst, ware het op hen toepasselijk, het recht op pensioen zou ontzeggen.

Mr. Donner is van mening, dat men deze zaak niet uitsluitend juridisch moet beoordelen; er bestaat een aanzienlijk verschil tussen degenen, die wel en niet participeren in de uitkeringen ex artikel 178 Grondwet; dit is een onbillijkheid; uitbreiding der bestaande verplichtingen van de Staat t.o.v. de kerk kan deze onbillijkheid slechts vergroten.

Prof. de Vries verzucht, dat de Rooms-Katholieken de onderhevige moeilijkheden niet kunnen.

Mr. Looff bevestigt dit; Rooms-Katholieks geestelijken, die met bijzondere oprechten worden belast, mogen "vrijgesteld". Spreker stelt voor een criterium (een formule) vast te stellen ter bepaling van het bedrag, dat ieder kerkgenootschap uit de statenontvangt.

E, die uitaard strekken is het
belang van de maatschappij.

De Heer Bakker juicht deze gedachte toe.

Mr. Looff richt zijn voorstel nader toe met de opmerking, dat z.i. de uitkeringen van de Staat aan de kerk niet uitsluitend bepaald dienen te worden door "erediensten" in de enge zin des woords, maar in het algemeen door werkzaamheden ~~ter kerk in het belang van de Staat~~; het achtste hoofdstuk der Grondwet verzet zich, naar sprekers mening hier niet tegen.

Mr. Donner vraagt zich af of dit wel historisch juist is.

De Voorzitter acht het standpunt van Mr. Looff moeilijk vol te houden.

De Heer Bakker merkt op dat het tweede lid van het Grondwetsartikel de mogelijkheid tot uitbreiding openstelt. Het is echter zeer de vraag of daarbij aan een uitbreiding, als door Mr. Looff bedoeld, gedacht is. Bovendien acht spreker het zeer ongewenst, dat buiten de Volksvertegenwoordiging om de uitgaven op dit punt steeds meer zouden kunnen toenemen.

Prof. de Vries beveelt nogmaals aan eerst uit te maken wat op dit ogenblik geldend recht is, alvorens men gaat spreken over het ja's constituendum.

De Heer Bakker acht dit uitsloten, tenzij een reeks arresten van de Hoge Raad zou worden uitgesloten, niet mogelijk zal willen.

Prof. de Vries zou een poging willen wagen met behulp van een Alphens handboek van 1888, dat een opsomming geeft van alle kerkelijke besluiten en regelingen, die de feitelijke toestand beschrijven.

Mr. Donner stelt, dat eerst de vraag moet beantwoord worden of de verlening der voordelen stamt op het 1e lid van het Grondwetsartikel, dan wel op het 2e lid, in welk geval er sprake zou zijn van een precario verlening en dan valt het dus te bezien of hiermede doorgaan moet worden.

De Heer Bakker komt terug op de reeds eerder geopperde mogelijkheid, dat het Ministerie van Oorlog, resp. Marine, de leger- en vlootpredikanten in deze financiële tegemoet komt.

Mr. Donner kan zich hier gelijk bijeen sluiten. Hij wil deze uitgaven voor het Ministerie van Oorlog, resp. Marine, zien als een sociale last, die de Staat te dragen heeft voor de tijd, dat de kerkgenootschappen de predikanten in het belang van de Staat afstaan.

Mr. Looff uitgaande van de veronderstelling, dat de leger- en vlootpredikanten als zodanig een vrij hoog inkomen genieten, poneert de stelling, dat belanghebbenden de financiële consequenties van hun keus zelf moeten dragen, ~~met een belanghebbende last~~.

Ds. Esselink bestrijdt dit standpunt mit de mededeling, dat de bezoldiging van de leger- en vlootpredikanten verre van hoog is, integendeel de meestom geen er financieel op achteruit. Spreker stelt dan ook voor de eenspraken op rijksemerritaatspensioen voor de leger- en vlootpredikanten, die niet in dienst zijn en dus ook geen aanspraak op pensioen uit een burgerlijk- of militair pensioenfonds kunnen doen gelden, te continuiren.

De Heer Bakker vindt dit een ongewenste stap, die de principiële zijde van de zaak nuw raken. Het gevaar

bestaat, dat hierdoor een recht erkend of geschapen wordt. Sprekker vraagt of de Nederlandse Hervormde Kerk de "sociale lasten" voor de predikanten in algemene dienst niet op dezelfde wijze voor haar rekening kan nemen als, volgens het in de vergadering besprokene, de Ministeries van Oorlog en Marine dat voor de leger- en vlootpredikanten zullen doen.

Prof. de Vries ontkennt met nadruk de juistheid van deze vraag en onderstreept de gewone zielzorg, waarmee de predikanten in algemene dienst belast zijn.

Mr. Donner erkent de juistheid van het laatste punt voor het merendeel der belanghebbenden, maar hoe staat het bijv. met de Secretaris van de Synode? Hierbij moet ook niet uit het oog verloren worden, dat de Nederlandse Hervormde Kerk jaarlijks f. 40.000,- ontvangt voor kosten van het kerkbestuur.

De Hoop Bekker stelt voor de gewone voordelen te verlenen aan alle predikanten in algemene dienst (met uitzondering van de leger- en vlootpredikanten), met dien verstaude echter, dat deze beslissing niet prescriptief op de t.z.t. te nemen beslissing t.a.v. het verlenen van de gewone voordelen in het algemeen.

Dr. Looff vraagt of de hengende kwestie voor de predikanten in algemene dienst urgent is.

Prof. de Vries beantwoordt deze vraag bevestigend en geeft in overweging het voorstel van de Heer Bakker te volgen.

Mr. Looff kan zich hierbij aansluiten.

Prof. de Vries, resumerende, stelt voor om, zolang de Commissie zich in deze nog niet ten principale heeft uitgesproken, voor alle buitengewone predikantsplaatsen handopening te verlenen, onder beding echter, dat beide partijen zich hun standpunt t.a.v. het verlenen der gewone voordelen in het algemeen voorbehouden.

Aldus wordt besloten.

De Voorzitter formuleert de conclusie der besprekingen; aan de Minister van Financiën zal in overweging gegeven worden:

- a) t.a.v. de leger- en vlootpredikanten, contact op te nemen met zijn ambtgenoten van Oorlog en Marine, teneinde te bereiken, dat dezen de "sociale lasten" van de leger- en vlootpredikanten ten laste van de begroting van hun ministerie nemen.
- b) t.a.v. de predikanten in algemene dienst (niet-leger- en vlootpredikanten), hen het recht op de gewone voordelen voorlopig te blijven verlenen.

Dr. Looff merkt op dat de betalingen ten laste van het Ministerie van Oorlog, resp. Marine ook zullen moeten gelden voor de Rooms-Katholieke aalmoechters.

De Heer Bakker brengt nogmaals naar voren, hetgeen hij reeds in het begin der vergadering gezegd heeft met betrekking tot de predikanten, die van hun standplaats afwezig zijn, teneinde als geestelijke verzorger in Indonesië werkzaam te zijn, onder auspiciën van de Protestantse Kerk aldaar.

Prof. de Vriesmerkt op, dat dit een zaak is, die "Erediensten" niet aangaat. Het tractement is verbonden aan de standplaats, de kerk maakt uit wie op een bepaalde plaats staat, "Erediensten" heeft slechts te betalen. Ook in geval van vacature wordt het tractement als vacatuurgeld doorbetaald aan de kerkvoogd.

Mr. Danner wijst er op, dat dit dan toch in elk geval niet opgaat voor de z.g. "voordelen", die immers afhankelijk zijn van persoonlijke omstandigheden.

Mr. Loeff vindt het wel een erg gewrongen figuur om te spreken van een predikant, die op een standplaats in Nederland staat, wanneer hij in werkelijkheid in Indië werkzaam is.

Prof. de Vries pleit voor een sceptische houding in deze zaak in verband met de grote geestelijke nood in Indië.

De Heer Bakker stelt voor, hangende de besprekingen der Commissie, dit punt te laten rusten. Dit voorstel vindt algemeen instemming. De ontworpen brief aan de Synodale Commissie zal dus niet uitgaan.

Mr. Donner werpt meer aanleiding van hetgeen Prof. de Vries gezegd heeft over de betaling der tractementen desvraag op wie recht heeft en die gelden: de gemeente of het kerkgenootschap. In dit verband verdient het aanbeveling kennis te nemen van een advies, dat Prof. Rengers Horn Siccama enige tientallen jaren gescreven over deze zaak aan de toenmalige minister van Financiën heeft uitgebracht.

De Secretaris wordt verzocht dit stuk zoo mogelijk op te sporen.

Mr. Loeff pleit voor een school nieuwe richting der onderhavige materie, los van heden en verleden.

De volgende vergadering wordt vastgesteld op Vrijdag 30 Mei, des namiddags te 2.30 ure.

De Voorzitter, niets meer aan de orde zijnd, sluit hierop de vergadering.